नेपाः राष्ट्रिय पार्टीको घोषणापत्र २०७०

नेपाल एक बहुजातीय, बहुभाषिक, बहुसांस्कृतिक, बहुधार्मिक मुलुक हो । तर राज्यसत्ताद्वारा सदियौंदेखि लादिएको एक जाति, एक भाषा, एक संस्कृति र एक धर्मको नीतिले गर्दा यहा“का बहुभाषा, बहुजाति, बहुसंस्कृति र बहुधर्म उत्पीडित हु“दै आइरहेको छ । यसले सम्बद्ध जाति, भाषा र धर्मका समुदाय मात्र होइन समग्र मुलुक कै विकासलाई पनि नकारात्मक असर पुऱ्याइरहेको छ । मुलुकलाई यो सांस्कृतिक उत्पीडनको दलदलबाट मुक्त गरी नया“ नेपाल बनाउने अठोटका साथ शुरु गरिएको १९ दिन लामो बलिदानी जनआन्दोलनको फलस्वरुप नेपाल लोकतान्त्रिक संघीय गणतान्त्रिक मुलुकमा रुपान्तरण हुन पुगेको हो । उक्त जनआन्दोलनले राज्य पुनर्संरचना गरी देशमा विद्यमान हरेक किसिमका जातीय, भाषिक, धार्मिक, सांस्कृतिक उत्पीडिनको उन्मूलन गर्ने र उक्त कार्यलाई संस्थागत गर्न संविधानसभाको चुनाव मार्फत नया“ संघीय गणतान्त्रिक संविधान निर्माण गर्ने म्याण्डेट दिएको थियो ।

म्याण्डेट अनुसार वि.सं. २०६४ चैत्र २८ गते ऐतिहाासिक संविधानसभाको चुनाव सम्पन्न भयो । संविधानसभा गठन भयो । तर संविधानसभा गठन पछि उक्त सभामा बहुमत प्राप्त गरेका ठूला राजनीतिक दलहरू संविधान निर्माण भन्दा पनि सरकार निर्माणको खेलमा बढी केन्द्रित हुन पुगेको कारणले दुई वर्षमा बनाउनु पर्ने संविधान चार वर्षमा पनि बन्न सकेन । अन्ततः राज्य पुनर्संरचनाको जुन कार्यको लागि संविधानसभा गठन गरिएको थियो त्यही विषयमा अत्यधिक विवाद भई २०५९ जेठ १४ गते मध्यराति संविधानसभा नै विघटन हुन पुग्यो । जसले गर्दा यही २०७० मंसिर ४ गते मुलुकमा पुनः दोस्रो संविधानसभाको चुनाव हुन गइरहेको छ । उक्त चुनावमा नेपाः राष्ट्रिय पार्टीले आफ्नो क्षमता अनुसार प्रत्यक्ष र समानुपातिक दुवै प्रणालीमा सक्रिय रुपमा भाग लिइरहेको छ ।

नेपाः पार्टी नेपालका सबै आदिवासी जनजाति, मधेसी, महिला, दलित, पिछडा वर्गको हक अधिकारको रक्षा र राज्यमा समान पहु“चको पक्षधर राजनीतिक पार्टी हो । यो पार्टी धर्म निरपेक्ष राज्य र लोकतन्त्रात्मक गणतान्त्रिक व्यवस्थामा आस्था राख्दछ ।विगत २५० वर्षको निरंकुश शासनकाल राजा महाराजाहरूबाट प्रतिपादित एक भाषा, एक धर्ममा आधारित राष्ट्रवादलाई अस्वीकार गर्दै नेपाः राष्ट्रिय पार्टी जनतामा आधारित ‘जनताको राष्ट्रवाद’ लाई अंगीकार गर्दछ ।

☐ संविधानसभा विघटन किन ? :
संविधानसभा विघटन बारे राजनीतिक पार्टीहरू बीच फरक बिचारहरू रहेका छन् । खास गरी उनीहरू विघटनको दोष एकले अर्कोमाथि लगाई आफू चोखिने दुष्प्रयास गरिरहेको हामी पाउ“छौं । तर नेपाः राष्ट्रिय पार्टीको ठहर छ - संविधानसभा विघटनको प्रमुख कारण राज्य पुनर्संरचना सम्बन्धी अवधारणामा सहमति नहुनु हो । राजनीतिक दलहरू राज्य पुनर्संरचना गर्न नै तयार नभएका होइनन् तर त्यसका लागि उनीहरूका आआफ्नै पूर्वाग्रह तथा अवधारणाहरू छन् । एक अर्काको अवधारणालाई पूर्ण रुपले अस्वीकार गरेका कारण राज्य पुनर्संरचना बारे सहमति निर्माण हुन सकेन र फलतः संविधानसभा नै विघटन हुन पुग्यो । यदि राज्य पुनर्संरचना बारे सहमति बन्न सकेन र यस बारे पहिले जस्तै नै तीव्र ध्रुवीकरणको अवस्था रह्यो भने दोस्रो संविधानसभालाई पहिलो जस्तै विघटन हुनबाट कसैले बचाउन सक्दैन भन्ने नेपाः पार्टीको ठहर छ । त्यसैले नेपाः राष्ट्रिय पार्टीले राज्य पुनर्संरचनाका सवालमा दुवै पक्षलाई स्वीकार्य हुने समन्वयात्मक अवधारणालाई अगाडि ल्याएको छ ।

☐ राज्य पुनर्संरचना बारे अवधारणा :
नया“ नेपाल बनाउने राज्य पुनर्संरचनापहिचान र सामर्थ्यको आधारमा गरिने सहमति भए पनि यसमा पहिचान प्रमुख हुन् कि सामर्थ्य प्रमुख हुन् भन्ने विवादले सहमतिको ढोका बन्द गरेको थियो । त्यसैले नेपाः राष्ट्रिय पार्टीले पहिचान र सामर्थ्य दुवै पक्ष समेटिएको समन्वयकारी अवधारणा अघि सारको छ । नेपाः पार्टीले संविधानसभाको पहिलो चुनाव मै यो अवधारणा अघि सारेको थियो तर ठूला दलहरूका आआफ्नै दम्भ र पूर्वाग्रहका कारण यो अवधारणालाई कसैले ध्यान दिएको थिएन । तर राज्य पुनर्संरचना बारे सहमति नभई अन्ततः संविधानसभा नै भंग हुन गएबाट नेपाः पार्टीले अघि सारेको समन्वयकारी अवधारणाको महत्व स्वतः पुष्टि भएको छ । नेपाः पार्टीको अवधारणामा पहिचानको लागि १५ वटा जातीय राज्यहरू, सामर्थ्यका लागि ५ वटा भौगोलिक प्रदेशहरू र समन्वयको लागि एउटा केन्द्रको व्यवस्था गरिएको छ जो संक्षिप्तमा यस प्रकार रहेको छ :

समन्वयको लागि केन्द्र :
भौगोलिक चुनाव क्षेत्रबाट १ लाख मतदाताको एक जना प्रत्यक्ष निर्वाचित लोकसभा र सोही संख्यामा पुरै देशबाट जातीय समानुपातिक निर्वाचित राष्ट्रियसभा हुनेछ । केन्द्रको जिम्मेदारी मूलतः सार्वभौमसत्ताको रक्षा, परराष्ट्र र अर्थ क्षेत्रमा केन्द्रिभूत हुनेछ । सरकार प्रमुख मातहत ७ जनासम्म केन्द्रीय मन्त्रीहरु रहनेछन् । यसको संचालनमा कुल राष्ट्रिय राजस्वको १५ प्रतिशत भन्दा बढी खर्च लाग्नुहु“दैन ।

सामर्थ्यका लागि ५ भौगोलिक प्रान्तहरु :

केन्द्रीय तह भन्दा मुनि ५ प्रान्त रहने छ। प्रान्तहरुको नाम महाकाली, कर्णाली, गण्डकी, बागमती र सगरमाथा प्रस्ताव गर्न सकिन्छ। प्रान्तहरूको सीमांकन गर्दा तिनीहरुको भूगोल र अर्थतन्त्रको आकार, उत्तर–दक्षिण बग्ने नदीहरु, उत्तर–दक्षिण कोरिडोर सडकहरू, चीन र भारतको सरोकार र राष्ट्रिय एकता/एकीकृततालाई मूल आधार मानिएको छ। यी प्रान्तले सामर्थ्य निर्माणमा भूमिका निर्वाह गर्नेछः। सबै प्रान्तहरू चीन र भारतस‘‘ग जोडिएका हुनेछन् जसले यी दुई ठूला अर्थतन्त्र भएका मुलुकस‘‘ग सबै प्रान्तहरूले व्यापार व्यवसाय गर्न पाउने छन्। उत्तर-दक्षिण बग्ने सबै नदीहरूबाट जलस्रोत र सिंचाईको अवछिन्न लाभ लिन सकिने छ।

पहिचानको लागि १५ जातीय राज्यहरु :
प्रान्त भन्दा तल १५ राज्य/प्रदेश रहने छ। यी राज्य/प्रदेशको निर्माणको आधार जातीय (भाषिक, सांस्कतिक, क्षेत्रीय आदि) पहिचान हुनेछ। राज्यहरुको नाम नेवाः, तामसालिंग, तमुवान, खाम, मगरात, थारुवान, खम्बवान्, लिम्बुवान, कोचिला, मिथिला, भोजपुरा, अवध, खसान, बझांग, डोटेल हुनेछन्।

सगरमाथा प्रान्तमा ३ जातीय राज्यहरु – लिम्बुवान (ताप्लेजुंग, संखुवासभा, पांचथर, इलाम, तेऱ्हथुम, धनकुटा जिल्लाहरु), कोचिला (झापा, सुनसरी, मोरंग जिल्लाहरु) र खम्बुवान (सोलुखुम्बु, भोजपुर, खोटांग, ओखलढुंगा, उदयपुर जिल्लाहरू) हुनेछन्।

बागमती प्रान्तमा ४ जातीय राज्यहरु – तामसालिंग (रसुवा, नुवाकोट, सिन्धुपाल्चोक, दोलखा, रामेछाप, सिन्धुलि र काभ्रेका भूभागहरु), नेवाः (धादिंग, चितवन, मकवानपुर, ललितपुर, काठमाडौं, भक्तपुर, काभ्रेका भूभागहरु), मिथिला (सर्लाही, महोत्तरी, धनुषा, सिरहा, सप्तरी जिल्लाहरू) र भोजपुरा (बारा, पर्सा रौटहत जिल्लाहरू) हुनेछन्।

गण्डकी प्रान्तमा ३ जातीय राज्यहरु – तमुवान (मुस्तांग, मनांग, गोरखा, पर्वत, कास्की, लमजुंग जिल्लाहरू), मगरात (म्याग्दी, बाग्लुंग, गुल्मी, अर्घाखा‘‘ची, पाल्पा, स्यांग्जा, तनहु‘‘ जिल्लाहरू) र अवधी (कपिलबस्तु, रुपन्देही, नवलपरासी जिल्लाहरू) हुनेछन्।

कर्णाली प्रान्तमा ३ जातीय राज्यहरू – खाम (डोल्पा, रुकुम, रोल्पा, सल्यान, प्यूथान जिल्लाहरू), विलासपुर (जुम्ला, कालिकोट, दैलेख, जाजरकोट, सुर्खेत जिल्लाहरू) र थारुवान (दांग, बांके, बर्दिया, कैलाली, कञ्चनपुर जिल्लाहरू) हुनेछन्।

महाकाली प्रान्तमा २ जातीय राज्यहरू – बझांग (मुगु, हुम्ला, बझांग, बाजुरा जिल्लाहरू) र डोटेल (दार्चुला, बैतडी, डडेलधुरा, डोटी, अछाम जिल्लाहरू) हुनेछन्।

यी सबै जातीय राज्यहरूका सबै निकायहरूमा सम्बन्धित जातिको भाषालाई सम्पर्क भाषाको रुपमा प्रयोग गरिने छ। साथै तिनै जातिका सांस्कृतिक पर्वहरूलाई सरकारी पर्वको मान्यता प्रदान गरिने छ।

राज्य पुनर्संरचनाको यो अवधारणाका विशेषता :

क) मध्यमार्गी अवधारणा : यो अवधारणामा पहिचान र सामर्थ्यका लागि बेग्लाबेग्लैव्यवस्था गरिएको छ। पहिचान पनि कायम हुने र तिनको सामर्थ्य पनि बढ्ने भएकाले यो अवधारणा यस अघि सार्वजनिक भएका सबै अवधारणाहरू भन्दा पृथक छ। पहिचानका लागि आन्दोलनरत अभियन्ता तथा सामर्थ्यका लागि चिन्तित खेमा सबैका लागि यो अवधारणा स्वीकार्य हुनेछ।

ख) नेवाः जातिका लागि फाइदा : यो अवधारणाबाट नेवाः लगायत सबै आदिवासी जनजाति, मधेसी समुदायको पहु‘‘च आफ्नो जातीय प्रदेशभन्दा माथि उठेर प्रान्त र केन्द्रसम्म विस्तार हुनेछ।

ग) उपत्यका बाहिरका नेवाःका लागि फाइदा : संघीय व्यवस्था पछि स्थापना हुने नेवाः प्रदेशमा त्यही प्रदेशमा बस्ने नेवाः जातिलाई त राज्य प्राप्त हुने भयो तर सो प्रदेशभन्दा बाहिर बस्ने नेवाः जनताले के पाउने त भन्ने प्रश्न उठ्ने गरेको पाइन्छ। नेपाः पार्टीले प्रस्तावित गरेको अवधारणामा उपत्यका बाहिर बस्ने नेवाः जातिले पनि नेवाः प्रदेशमा राजनीतिक पहु‘‘च कायम गर्न सकिने व्यवस्था गरिएको छ। नेवाः प्रदेशमा स्थापना गरिने राज्यसभाका निश्चित सीट उपत्यका बाहिरका नेवाः जनताका लागि छुट्याइने छ। ती संरक्षित सीट हुन्। उपत्यका बाहिरका नेवार जातिले नेवाः प्रदेशमा संरक्षित सीटबाट चुनाव लड्न पाउने छन् भने आफू बसोबास गरिरहेको प्रदेशमा खुल्ला सीटबाट चुनाव लड्न पाउने छन्। यसरी उपत्यका बाहिरका नेवाः जातिले आफू बसोबास गरिरहेको प्रदेश र आफ्नो जातीय प्रदेश गरी दुई प्रदेशबाट राजनीतिक अभ्यास गर्न पाउने छन्। राजनीति बाहेक आर्थिक, सामाजिक लगायतका गतिविधिहरू त देशको जुनसुकै ठाउ‘‘मा बसेर पनि गर्न पाइने नै भयो।

☐ १४ प्रदेशको प्रस्ताव किन स्वीकार्य छैन ? :

विघटित संविधानसभाको राज्य पुनर्संरचना तथा प्राकृतिक श्रोत बा‘‘डफा‘‘ड समितिले तयार गरेको १४ प्रदेशवाला राज्य पुनर्संरचनाको प्रस्तावलाई नेपाः पार्टीले अस्वीकार गरेको थियो। उक्त प्रतिवेदनलाई नेपाः पार्टीले अस्वीकार गर्नाका कारणहरू हुन् :

क) नेवाः प्रदेशमा अत्यन्तै कम भूभाग रहनु (एक हजार वर्गकिलोमिटर भन्दा कम) जब कि नेवाः जति कै जनसंख्या भएका तामा¨ जातिका लागि २० हजार वर्गकिलोमिटर क्षेत्र छुट्याइएको छ।

ख) नेवाः प्रदेश पूरै ताम्सालिङ प्रदेशबाट घेरिनु । यसले गर्दा भविष्यमा विभिन्न समस्याहरू आउन सक्ने हुन्छ ।
ग) नेवाः प्रदेश भन्दा बाहिर रहेका नेवाः जनताका अधिकार बारे पूरै मौन रहनु । नेपालका कुल नेवाः जनसंख्यामा आधाभन्दा बढी उपत्यका बाहिर बस्छन् ।
घ) पहिचान पक्षमा प्रशंसनीय कार्य गरे पनि सामर्थ्य पक्षको सन्तुलन नमिलाइएको ।
ङ) असन्तुलित प्रतिवेदन भएको कारणले एउटा ठूलो समुदाय यसको विपक्षमा रहेको छ । त्यसैले यो अवधारणा पारित हुन गाऱ्हो छ । यही अवधारणाको विवादले गर्दा संविधानसभा विघटन हुनपुगेको थियो जो फेरि पनि दोहरिन सक्दैन भन्न सकिन्न । यदि गणितीय हिसाबले यो अवधारणा पारित गरि नै हाले पनि यसका विपक्षीहरू सधैँ नै यसको विरोधमा लागिपर्ने खतरा कायम रहन्छ ।

☐ शासकीय स्वरुप :
केन्द्रीय सरकारको स्थायित्वको लागि ५ बर्षे आवधिक प्रत्यक्ष निर्वाचित कार्यकारी राष्ट्रपति हुनेछ । राष्ट्रपति कै नेतृत्वमा सरकार गठन हुनेछ । तर सरकारमा केन्द्रले हेर्ने थोरै मन्त्रालय मात्रै रहनेछ । रक्षा, परराष्ट्र, राष्ट्रियस्तरका उद्योग, उर्जा आदि जस्ता केही मन्त्रालय मात्रै उक्त सरकार मातहत रहने छ ।

☐ नेवाः प्रदेशको क्षेत्रफल
मध्यमाञ्चल क्षेत्रका ९ पहाडी जिल्लाको एक तामांग एक प्रदेशले नेवाः राज्य घेर्न पुग्दछ । नेवाः राज्यलाई काठमाडौ उपत्यकामा सीमित राख्ने र त्यहाँ राजधानी समेत राखेर केन्द्रीय प्रशासन लादिँदा नेवाः राज्यको इतिहासलाई न्याय हुनसक्दैन । मध्यमाञ्चलका १४ जिल्लाहरू नेवाः र तामसालिंगमा बाँडेर नेवाःलाई १००० बर्गकिमि र तामसालिंगलाई २०,००० बर्गकिमि छुट्ट्याइँदा नेवाःलाई अन्याय हुन गएको छ । यी जिल्लाहरूमा नेवार र तामांगको जनसंख्या हेर्दा नेवार ८ लाख र तामांग ९ लाख जति मात्र छन् । नेवारहरू सहर बजारमा बस्छन् भने तामांगहरू गाउँ भेगमा छरिएकाछन् । ती सहर र गाउँहरु सबै जिल्लामा छरिएकाछन् । यस्तो परिस्थितिमा नेवार र तामांग बीच संवेदनशील द्वन्द्व सिर्जना गर्नेछ । अतः नेवाः जातिका लागि छुट्याइने नेवाः प्रदेशमा हालकोधादिंग, चितवन, मकवानपुर, ललितपुर, भक्तपुर, काठमाडौं र काभ्रे जिल्ला रहनुपर्ने हाम्रो दावी रहेको छ ।

☐ नेवाः प्रदेशको स्वरुप
बागमती प्रान्तमा रहने चार वटा जातीय प्रदेशहरू मध्ये एक नेवाः प्रदेश पनि हो । बागमती प्रान्तमा नेवाः बाहेक ताम्सालिङ, मिथिला र भोजपुरा प्रदेश पनि रहने छन् । नेवाः प्रदेशमा एक जननिर्वाचित राज्यसभा हुनेछ । यो राज्यसभाका प्रतिनिधिहरू ४९ प्रतिशत प्रत्यक्ष प्रणालीबाट र ५१ प्रतिशत सूचीकृत आदिवासीको जातीय सूचीबाट समानुपातिक प्रणालीबाट छनौट हुनेछ । यदि यो राज्यसभामा १०० सीट रहने हो भने त्यसमा ४९ जना प्रत्यक्ष निर्वाचित हुन्छन् । बाँकी ५१ जनामा ४० जना नेवाः आदिवासीबाट छानिने छ भने बाँकी ११ जना नेवाः प्रदेशमा सूचीकृत भएका अरु आदिवासीहरू जस्तो कि चेपाङ, थामी, ह्याल्मो, जिरेल आदि समुदायबाट छानिने छ । नेवाः समुदायका लागि छुट्याइएको ४० सीट मध्ये २० सीट नेवाः प्रदेश भित्रका नेवार र २० सीट नेवाः प्रदेश बाहिरका नेवार समुदायबाट छनौट गरिने छ ।

☐ भाषा नीति :जातीय रुपमा निर्माण भएका सबै प्रदेशहरूमा सोही प्रदेशमा बस्ने जातिका भाषालाई शिक्षा र सरकारी अड्डा अदालतहरूमा सम्पर्क भाषाको रुपमा प्रयोग गरिने छ ।
☐ आर्थिक नीति :नेपाः पार्टी मिश्रित आर्थिक प्रणालीलाई समर्थन गर्दछ ।
☐ सांस्कृतिक नीति :नेपाः पार्टी नेवाः लगायत सबै जातिका भाषा, धर्म र संस्कृतिलाई समान रुपमा संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्ने नीति अख्तियार गर्दछ ।
☐ पञ्चशीलमा आधारित परराष्ट्र नीति अवलम्ब गरिने छ ।
☐ सबैका लागि शिक्षा नीति अन्तर्गत देशका सम्पूर्ण बालबालिकालाई रोजगारमूलक एवं जीवनोपयोगी शिक्षा प्रदान गर्दछ ।
☐ कृषि क्षेत्रलाई उद्योगमुखी एवं निर्यातमुखी बनाइने छ ।
☐ युवा शक्तिलाई विदेश पलायन होइन पूर्ण रोजगारीको व्यवस्था गरी स्वदेश कै निर्माणमा खटाइने छ ।
☐ राज्यका हरेक अंगमा महिला सहभागिता बढाइने छ ।
☐ राष्ट्रिय पुँजीको सदुपयोग एवं अन्तर्राष्ट्रिय व्यापारिक क्षमता बढाइने छ ।
☐ उद्योगमा स्थानीय सीप तथा दक्षतामा आधारित उत्पादनलाई मूलधारमा ल्याइने छ ।
☐ अपांगता भएका व्यक्तिहरूको अधिकारलाई अन्य व्यक्ति सरह पहुँचयुक्त बनाउनुको साथै बौद्धिक अपांगता तथा पूर्ण अशक्त अपांगता भएका व्यक्तिहरूको जीवन सहजीकरण हुने व्यवस्था गरिने छ ।
☐ जातिभेद, लिंगभेद, छुवाछूत, अन्धविश्वास, कुरीति जस्ता कुरालाई जरैदेखि निर्मूल गरिने छ ।
☐ नेवाः प्रदेशलाई सबै प्रकारका सांस्कृतिक, पर्यावरणीय प्रदुषणबाट जोगाई विश्व सम्पदा शहरको रुपमा विकास गरिने छ ।
☐ संघीय व्यवस्थामा प्रदेशहरू बीच सुमधुर सम्बन्ध कायम गरी एक आपसमा साझेदारीपूर्ण विकासका कार्यहरू शुरु गरिने छ ।
☐ नागरिकका मानव अधिकार, बाल अधिकार तथा वाक् स्वतन्त्रताको रक्षा गरिने छ ।